

Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
TAMARA ČAPETA
της 28ης Απριλίου 2022¹

Συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-164/21 και C-318/21

SIA Baltijas Starptautiskā Akadēmija
κατά

Latvijas Zinātnes padome (C-164/21)
[αίτηση του Administratīvā rajona tiesa
(διοικητικού πρωτοδικείου, Λεττονία)
για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

και

SIA Stockholm School of Economics in Riga
κατά

Latvijas Zinātnes padome (C-318/21)
[αίτηση του Administratīvā apgabaltiesa
(διοικητικού εφετείου, Λεττονία)
για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Προδικαστική παραπομπή – Κανονισμός (ΕΕ) 651/2014 – Άρθρο 2, σημείο 83 –
Ενισχύσεις για την έρευνα και ανάπτυξη και την καινοτομία – Έννοια του οργανισμού έρευνας –
Ίδρυμα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης το οποίο ασκεί οικονομικές και μη οικονομικές
δραστηριότητες – Εξακρίβωση της κύριας δραστηριότητας»

I. Εισαγωγή

1. Μπορούν ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης να θεωρηθούν οργανισμοί έρευνας και διάδοσης γνώσεων; Αυτό είναι κατ' ουσίαν το προδικαστικό ερώτημα που υποβάλλουν το Administratīvā rajona tiesa (διοικητικό πρωτοδικείο, Λεττονία) και το Administratīvā apgabaltiesa (διοικητικό εφετείο, Λεττονία).

2. Ειδικότερα, σε αμφότερες τις υπό κρίση υποθέσεις, το Δικαστήριο καλείται να ερμηνεύσει την έννοια «οργανισμός έρευνας και διάδοσης γνώσεων» που προβλέπεται στο άρθρο 2, σημείο 83, του γενικού κανονισμού απαλλαγής κατά κατηγορία (στο εξής: ΓΚΑΚ)².

¹ Γλώσσα του πρωτοτύπου: η αγγλική.

² Κανονισμός (ΕΕ) 651/2014 της Επιτροπής, της 17ης Ιουνίου 2014, για την κήρυξη ορισμένων κατηγοριών ενισχύσεων ως συμβατών με την εσωτερική αγορά κατ' εφαρμογή των άρθρων 107 και 108 [ΣΛΕΕ] (ΕΕ 2014, L 187, σ. 1). Η ενοποιημένη έκδοση του κανονισμού, άνευ νομικής ισχύος, είναι διαθέσιμη στη διεύθυνση: <http://data.europa.eu/eli/reg/2014/651/2021-08-01>.

II. Το νομικό πλαίσιο

3. Το άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο δ', του ΓΚΑΚ προβλέπει ότι ο ΓΚΑΚ εφαρμόζεται, μεταξύ άλλων, στις ενισχύσεις για την έρευνα και ανάπτυξη και την καινοτομία.

4. Προσδιορίζοντας περαιτέρω τις έννοιες που εμπίπτουν στην εν λόγω κατηγορία ενισχύσεων, το άρθρο 2, σημείο 83, του ΓΚΑΚ ορίζει τον «οργανισμό έρευνας και διάδοσης γνώσεων» ως εξής: «οντότητα (όπως πανεπιστήμια ή ερευνητικά ινστιτούτα, οργανισμοί μεταφοράς τεχνολογίας, ενδιαμέσοι φορείς καινοτομίας, ερευνητικοί συνεργαζόμενοι φορείς με φυσική ή εικονική παρουσία), ανεξάρτητα από το νομικό καθεστώς [της] (δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου) ή τον τρόπο χρηματοδότησής [της], πρωταρχικός σκοπός της οποίας είναι η ανεξάρτητη διεξαγωγή βασικής έρευνας, βιομηχανικής έρευνας ή πειραματικής ανάπτυξης ή η ευρεία διάδοση των αποτελεσμάτων των εν λόγω δραστηριοτήτων με τη διδασκαλία, τη δημοσίευση ή τη μεταφορά γνώσεων. Στην περίπτωση που η οντότητα αυτή ασκεί επίσης οικονομικές δραστηριότητες, η χρηματοδότηση, οι δαπάνες και τα έσοδα από τις οικονομικές αυτές δραστηριότητες πρέπει να δηλώνονται χωριστά. Οι επιχειρήσεις που μπορούν να επηρεάσουν αποφασιστικά μια οντότητα του είδους αυτού, π.χ. με την ιδιότητα του μετόχου ή του μέλους, δεν επιτρέπεται να έχουν προνομιακή πρόσβαση στα ερευνητικά της αποτελέσματα».

III. Τα πραγματικά περιστατικά, τα προδικαστικά ερωτήματα και η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου

5. Τα πραγματικά περιστατικά στις δύο υποθέσεις των κύριων δικών είναι σχεδόν πανομοιότυπα: η προσφεύγουσα και η εκκαλούσα, αντιστοίχως, στις κύριες δίκες είναι ιδιωτικά ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης τα οποία υπέβαλαν αίτηση για χρηματοδότηση ερευνητικών έργων αποκρινόμενα σε δύο διαφορετικές προσκλήσεις υποβολής προτάσεων του Latvijas Zinātnes padome (επιστημονικού συμβουλίου Λεττονίας) [στο εξής: επιστημονικό συμβούλιο Λεττονίας].

6. Σε αμφότερες τις περιπτώσεις, το επιστημονικό συμβούλιο Λεττονίας απέρριψε τις αιτήσεις ως μη επιλέξιμες, με την αιτιολογία ότι οι τότε αιτούσες ασκούσαν εν μέρει οικονομικές δραστηριότητες.

7. Αμφότερες οι προσκλήσεις υποβολής προτάσεων έργων καταρτίστηκαν βάσει του Ministru kabineta 2017. gada 12. decembra noteikumi Nr. 725 «Fundamentālo un lietišķo pētījumu projektu izvērtēšanas un finansējuma administrēšanas kārtība» (διατάγματος 725 του Υπουργικού Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2017, περί διαδικασιών αξιολόγησης προτάσεων βασικής και εφαρμοσμένης έρευνας και διαχείρισης της χρηματοδότησής τους) (στο εξής: διάταγμα 725).

8. Βάσει του διατάγματος 725, προκειμένου να είναι επιλέξιμο για χρηματοδότηση έρευνας, το έργο πρέπει να εκτελεστεί από επιστημονικό οργανισμό, εγγεγραμμένο στο μητρώο επιστημονικών οργανισμών που, ανεξάρτητα από το νομικό καθεστώς του (δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου) ή τον τρόπο χρηματοδότησής του, σύμφωνα με τις εφαρμοστέες διατάξεις που ρυθμίζουν τις δραστηριότητές του (καταστατικό, εσωτερικός κανονισμός ή συστατική πράξη), ασκεί κυρίως δραστηριότητες που δεν είναι οικονομικής φύσεως και ανταποκρίνεται στον ορισμό του «οργανισμού έρευνας και διάδοσης γνώσεων» που περιλαμβάνεται στο άρθρο 2, σημείο 83, του ΓΚΑΚ.

A. Υπόθεση C-164/21

9. Η προσφεύγουσα της κύριας δίκης, SIA Baltijas Starptautiskā Akadēmija, παρέχει υπηρεσίες τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ακαδημαϊκού και μη ακαδημαϊκού χαρακτήρα. Είναι διαπιστευμένο ίδρυμα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, το οποίο λειτουργεί σύμφωνα με τον Komerclikums (Εμπορικό Κώδικα), με την επιφύλαξη του Augstskolu likums (νόμου περί ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης). Ένας από τους τομείς στους οποίους δραστηριοποιείται η προσφεύγουσα είναι η άσκηση επιστημονικών δραστηριοτήτων. Η προσφεύγουσα είναι εγγεγραμμένη στο μητρώο επιστημονικών οργανισμών.

10. Με απόφαση της 23ης Ιανουαρίου 2020, το επιστημονικό συμβούλιο Λεττονίας ενέκρινε τον κανονισμό που διέπει τη γενική πρόκληση υποβολής έργων βασικής και εφαρμοσμένης έρευνας για το 2020 (στο εξής: κανονισμός πρόσκλησης), στην οποία η προσφεύγουσα υπέβαλε πρόταση έργου.

11. Με απόφαση της 14ης Απριλίου 2020, το επιστημονικό συμβούλιο Λεττονίας απέρριψε την εν λόγω πρόταση έργου με την αιτιολογία ότι η προσφεύγουσα δεν είναι επιστημονικό ίδρυμα κατά την έννοια του διατάγματος 725.

12. Κατά την πρόταση έργου, το 2019 η αναλογία, στον κύκλο εργασιών της προσφεύγουσας, μη οικονομικών και οικονομικών δραστηριοτήτων ήταν 95 % έναντι 5 %. Εντούτοις, το 84 % του συνολικού κύκλου εργασιών προέρχεται από αμοιβές για ακαδημαϊκές δραστηριότητες οι οποίες, λαμβανομένης υπόψη της φύσης των δραστηριοτήτων που ασκεί η προσφεύγουσα (εταιρία περιορισμένης ευθύνης, η οποία έχει κυρίως κερδοσκοπικό χαρακτήρα), συνιστούν οικονομικές δραστηριότητες. Επομένως, κατά το επιστημονικό συμβούλιο Λεττονίας, οι κύριες δραστηριότητες της προσφεύγουσας έχουν εμπορικό χαρακτήρα.

13. Η προσφεύγουσα της κύριας δίκης προσέβαλε την εν λόγω απορριπτική απόφαση ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, υποστηρίζοντας ότι κύρια δραστηριότητά της είναι η διεξαγωγή ανεξάρτητης έρευνας. Κατά την προσφεύγουσα, ούτε στον ΓΚΑΚ ούτε στον κανονισμό πρόσκλησης προβλέπεται ότι δεν επιτρέπεται να ασκεί ο αιτών οικονομικές δραστηριότητες και να αποκομίζει κέρδος από αυτές· οι εν λόγω πράξεις δεν καθορίζουν, εξάλλου, την απαιτούμενη αναλογία οικονομικών και μη οικονομικών δραστηριοτήτων. Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι διαχωρίζει σαφώς τις κύριες δραστηριότητες που έχουν μη οικονομικό χαρακτήρα από εκείνες που έχουν οικονομικό χαρακτήρα.

14. Στο πλαίσιο της εν λόγω δίκης, το Administratīvā rajona tiesa (διοικητικό πρωτοδικείο) υπέβαλε στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

- «1) Μπορεί να θεωρηθεί οντότητα κατά την έννοια του άρθρου 2, σημείο 83, του [ΓΚΑΚ] οργανισμός (ιδιωτικού δικαίου) που ασκεί διάφορες κύριες δραστηριότητες, στις οποίες περιλαμβάνεται και η δραστηριότητα της έρευνας, αλλά του οποίου τα έσοδα προέρχονται ως επί το πλείστον από την παροχή εκπαιδευτικών υπηρεσιών έναντι αμοιβής;
- 2) Είναι δικαιολογημένη η εφαρμογή του κριτηρίου σχετικά με την αναλογία της χρηματοδότησης (έσοδα και δαπάνες) από τις οικονομικές και τις μη οικονομικές δραστηριότητες, προκειμένου να κριθεί κατά πόσον η οντότητα πληροί την απαίτηση του άρθρου 2, σημείο 83, του [ΓΚΑΚ], σχετικά με τον πρωταρχικό σκοπό των δραστηριοτήτων της οντότητας, ο οποίος πρέπει να είναι η ανεξάρτητη διεξαγωγή βασικής έρευνας, βιομηχανικής έρευνας ή πειραματικής ανάπτυξης ή η ευρεία διάδοση των αποτελεσμάτων

των εν λόγω δραστηριοτήτων με τη διδασκαλία, τη δημοσίευση ή τη μεταφορά γνώσεων; Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, ποια θα ήταν η κατάλληλη αναλογία μεταξύ χρηματοδότησης από τις οικονομικές και χρηματοδότησης από τις μη οικονομικές δραστηριότητες, προκειμένου να διαπιστωθεί ο κύριος σκοπός των δραστηριοτήτων της οντότητας;

- 3) Είναι δικαιολογημένη, σύμφωνα με το άρθρο 2, σημείο 83, του [ΓΚΑΚ], η εφαρμογή της απαιτήσεως περί εκ νέου επενδύσεως (επανεπενδύσεως) στην κύρια δραστηριότητα των εσόδων που προκύπτουν από την κύρια αυτή δραστηριότητα της οικείας οντότητας και είναι απαραίτητο να αξιολογούνται και περαιτέρω στοιχεία, προκειμένου να προσδιορίζεται ορθώς ο κύριος σκοπός των δραστηριοτήτων της οντότητας που υπέβαλε πρόταση έργου; Μεταβάλλεται η εκτίμηση αυτή λόγω της χρήσης των πραγματοποιηθέντων εσόδων (όταν επανεπενδύονται στην κύρια δραστηριότητα ή όταν, για παράδειγμα, στην περίπτωση ιδιώτη ιδρυτή, διανέμονται ως μερίσματα στους μετόχους), ακόμη και στην περίπτωση που το μεγαλύτερο μέρος των εσόδων προέρχεται από δίδακτρα;
- 4) Είναι καθοριστικής σημασίας το νομικό καθεστώς των μελών της οντότητας που υπέβαλε πρόταση για το οικείο έργο, προκειμένου να εκτιμηθεί εάν η εν λόγω οντότητα ανταποκρίνεται στον ορισμό του άρθρου 2, σημείο 83, του [ΓΚΑΚ], ήτοι είναι καθοριστικής σημασίας το εάν η οντότητα είναι εταιρία που έχει συσταθεί σύμφωνα με το εμπορικό δίκαιο για την άσκηση οικονομικής δραστηριότητας (δραστηριότητα έναντι αμοιβής), κερδοσκοπικού χαρακτήρα [άρθρο 1 του Komerclikums (εμπορικού κώδικα)] ή εάν τα μέλη ή οι μέτοχοί της είναι φυσικά πρόσωπα ή νομικά πρόσωπα κερδοσκοπικού χαρακτήρα (συμπεριλαμβανομένης της παροχής εκπαιδευτικών υπηρεσιών έναντι αμοιβής) ή εάν συστάθηκαν για μη κερδοσκοπικό σκοπό (για παράδειγμα, σωματείο ή ίδρυμα);
- 5) Είναι καθοριστικής σημασίας για την αξιολόγηση της οικονομικής φύσης της δραστηριότητας που ασκεί η οντότητα που υπέβαλε πρόταση έργου η αναλογία των ημεδαπών φοιτητών και των φοιτητών που είναι υπήκοοι κρατών μελών της Ένωσης σε σύγκριση με τους αλλοδαπούς φοιτητές (υπηκόους τρίτων χωρών) και το γεγονός ότι σκοπός της κύριας δραστηριότητας που ασκεί η εν λόγω οντότητα είναι η παροχή στους φοιτητές ανώτατης εκπαίδευσης και εφοδίων τα οποία θα τους καταστήσουν ανταγωνιστικούς στη διεθνή αγορά εργασίας, σύμφωνα με τις τρέχουσες διεθνείς απαιτήσεις (παράγραφος 5 του καταστατικού της προσφεύγουσας);»

15. Γραπτές παρατηρήσεις υπέβαλαν οι διάδικοι της κύριας δίκης, η Ολλανδική Κυβέρνηση και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

B. Υπόθεση C-318/21

16. Στις 22 Μαΐου 2019 το επιστημονικό συμβούλιο Λεττονίας ενέκρινε τους κανόνες που διέπουν πρόσκληση για την υποβολή έργων βασικής και εφαρμοσμένης έρευνας για το 2019 και εξέδωσε τη σχετική πρόσκληση υποβολής έργων, στην οποία η εκκαλούσα της κύριας δίκης, SIA Stockholm School of Economics in Riga, υπέβαλε πρόταση έργου.

17. Με απόφαση του επιστημονικού συμβουλίου Λεττονίας της 19ης Σεπτεμβρίου 2019, η πρόταση έργου απορρίφθηκε με την αιτιολογία ότι δεν πληρούσε τα κριτήρια επιλεξιμότητας που προβλέπονται στο διάταγμα 725. Η απόφαση αυτή βασιζόταν στο γεγονός ότι το 34 % των δραστηριοτήτων της εκκαλούσας είχε μη οικονομικό χαρακτήρα σε σχέση με το 66 % που είχε οικονομικό χαρακτήρα. Ως εκ τούτου, το επιστημονικό συμβούλιο Λεττονίας αποφάσισε ότι η

κύρια δραστηριότητα της εκκαλούσας ήταν εμπορική και δεν μπορούσε να θεωρηθεί ότι είχε ως κύριο σκοπό την ανεξάρτητη διεξαγωγή βασικής έρευνας, βιομηχανικής έρευνας ή πειραματικής ανάπτυξης ή την ευρεία διάδοση των αποτελεσμάτων των εν λόγω δραστηριοτήτων με τη διδασκαλία, τη δημοσίευση ή τη μεταφορά γνώσεων.

18. Η εκκαλούσα προσέβαλε την εν λόγω απόφαση, υποστηρίζοντας ότι πληροί τις απαιτήσεις του διατάγματος 725 καθότι είναι εγγεγραμμένη στο μητρώο επιστημονικών οργανισμών, η δε κύρια δραστηριότητά της δεν έχει οικονομικό χαρακτήρα. Συναφώς, η εκκαλούσα προσκόμισε έγγραφα που αποδεικνύουν ότι οι χρηματοοικονομικές εισφορές της κύριας δραστηριότητάς της δεν συνδέονται με τις οικονομικές δραστηριότητές της και ότι τα κέρδη από τις οικονομικές δραστηριότητές της επενδύθηκαν εκ νέου στην κύρια δραστηριότητα του οργανισμού έρευνας.

19. Με απόφαση της 8ης Ιουνίου 2020, το Administratīvā rajona tiesa (διοικητικό πρωτοδικείο) απέρριψε την προσφυγή. Κατά το εν λόγω δικαστήριο, από την έκθεση σχετικά με τον κύκλο εργασιών της εκκαλούσας για το έτος 2018 προκύπτει ότι τα έσοδα και οι δαπάνες που προέρχονται από τις οικονομικές δραστηριότητές της υπερτερούν σε σύγκριση με εκείνα που προέρχονται από τις δραστηριότητές της που δεν έχουν οικονομικό χαρακτήρα. Κατά συνέπεια, αποφάνθηκε ότι η εκκαλούσα δεν είναι επιστημονικός οργανισμός στον οποίο μπορεί να χορηγηθεί κρατική χρηματοδότηση για τη διεξαγωγή βασικής και εφαρμοσμένης έρευνας.

20. Η εκκαλούσα άσκησε έφεση κατά της απόφασης του Administratīvā rajona tiesa (διοικητικού πρωτοδικείου) ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου. Στο πλαίσιο αυτό, το Administratīvā apgabaltiesa (διοικητικό εφετείο) υπέβαλε τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

- «1) Πρέπει το άρθρο 2, σημείο 83, του [ΓΚΑΚ] να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι μια οντότητα (όπως πανεπιστήμια ή ερευνητικά ινστιτούτα, οργανισμοί μεταφοράς τεχνολογίας, ενδιάμεσοι φορείς καινοτομίας, ερευνητικοί συνεργαζόμενοι φορείς με φυσική ή εικονική παρουσία), στους σκοπούς της οποίας συμπεριλαμβάνεται η ανεξάρτητη διεξαγωγή βασικής έρευνας, βιομηχανικής έρευνας ή πειραματικής ανάπτυξης ή η ευρεία διάδοση των αποτελεσμάτων των εν λόγω δραστηριοτήτων με τη διδασκαλία, τη δημοσίευση ή τη μεταφορά γνώσεων, αλλά της οποίας η χρηματοδότηση πραγματοποιείται ως επί το πλείστον από έσοδα που προέρχονται από οικονομικές δραστηριότητες, μπορεί να θεωρηθεί ως οργανισμός έρευνας και διάδοσης γνώσεων;
- 2) Είναι δικαιολογημένη η εφαρμογή του κριτηρίου σχετικά με την αναλογία της χρηματοδότησης (έσοδα και δαπάνες) από τις οικονομικές και τις μη οικονομικές δραστηριότητες, προκειμένου να κριθεί κατά πόσον η οντότητα πληροί την απαίτηση του άρθρου 2, σημείο 83, του [ΓΚΑΚ] σχετικά με τον πρωταρχικό σκοπό των δραστηριοτήτων της οντότητας, ο οποίος πρέπει να είναι η ανεξάρτητη διεξαγωγή βασικής έρευνας, βιομηχανικής έρευνας ή πειραματικής ανάπτυξης ή η ευρεία διάδοση των αποτελεσμάτων των εν λόγω δραστηριοτήτων με τη διδασκαλία, τη δημοσίευση ή τη μεταφορά γνώσεων;
- 3) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο δεύτερο ερώτημα, ποια πρέπει να είναι η αναλογία μεταξύ χρηματοδότησης από τις οικονομικές και χρηματοδότησης από τις μη οικονομικές δραστηριότητες, προκειμένου να διαπιστωθεί εάν ο πρωταρχικός σκοπός των δραστηριοτήτων της οντότητας είναι η ανεξάρτητη διεξαγωγή βασικής έρευνας, βιομηχανικής έρευνας ή πειραματικής ανάπτυξης ή η ευρεία διάδοση των αποτελεσμάτων των εν λόγω δραστηριοτήτων με τη διδασκαλία, τη δημοσίευση ή τη μεταφορά γνώσεων;

4) Πρέπει ο κανόνας που προβλέπεται στο άρθρο 2, σημείο 83, του [ΓΚΑΚ], σύμφωνα με τον οποίο οι επιχειρήσεις που μπορούν να επηρεάσουν αποφασιστικά την οντότητα η οποία υποβάλλει πρόταση έργου, π.χ. με την ιδιότητα του μετόχου ή του μέλους, δεν επιτρέπεται να έχουν προνομιακή πρόσβαση στα ερευνητικά της αποτελέσματα, να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι τα μέλη ή οι μέτοχοι της εν λόγω οντότητας μπορούν να είναι είτε φυσικά ή νομικά πρόσωπα κερδοσκοπικού χαρακτήρα (συμπεριλαμβανομένου του σκοπού της παροχής εκπαιδευτικών υπηρεσιών έναντι αμοιβής) είτε νομικά πρόσωπα μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα (όπως σωματείο ή ίδρυμα);»

21. Γραπτές παρατηρήσεις υπέβαλαν οι διάδικοι της κύριας δίκης και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

IV. Ανάλυση

22. Καθ' υπόδειξη του Δικαστηρίου, η ανάλυσή μου θα επικεντρωθεί στα δύο πρώτα προδικαστικά ερωτήματα που υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο στην υπόθεση C-164/21 και στα τρία πρώτα προδικαστικά ερωτήματα που υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο στην υπόθεση C-318/21.

23. Με τις δύο αυτές ομάδες ερωτημάτων, τα αιτούντα δικαστήρια ζητούν κατ' ουσίαν από το Δικαστήριο να ερμηνεύσει το άρθρο 2, σημείο 83, του ΓΚΑΚ, ώστε να μπορέσουν να αποφασίσουν αν ιδιωτικό ίδρυμα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, το οποίο χρηματοδοτείται κυρίως από αμοιβές για τις ακαδημαϊκές υπηρεσίες που παρέχει, μπορεί να θεωρηθεί «οργανισμός έρευνας και διάδοσης γνώσεων» κατά την έννοια της εν λόγω διάταξης. Τα αιτούντα δικαστήρια ζητούν επίσης να διευκρινιστεί αν η αναλογία χρηματοδότησης οικονομικών και μη οικονομικών δραστηριοτήτων ασκεί επιρροή για την εξακρίβωση του κύριου σκοπού του οργανισμού.

24. Κατά τη γνώμη μου, το Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο να δώσει απάντηση στα ως άνω προδικαστικά ερωτήματα. Θα εκθέσω τους λόγους για τη θέση αυτή στην ενότητα IV.A. Για την περίπτωση που η εκτίμηση του Δικαστηρίου είναι διαφορετική, θα απαντήσω στα προδικαστικά ερωτήματα στην ενότητα IV.B.

A. Επί της αρμοδιότητας του Δικαστηρίου

1. Ο ΓΚΑΚ δεν έχει εφαρμογή βάσει του δικαίου της Ένωσης

25. Το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να ερμηνεύει το δίκαιο της Ένωσης στο πλαίσιο της διαδικασίας προδικαστικής παραπομπής όταν η εφαρμογή του ανακύπτει ενώπιον εθνικού δικαστηρίου στο πλαίσιο του δικαίου της Ένωσης³.

26. Τα προδικαστικά ερωτήματα που υπέβαλαν τα αιτούντα δικαστήρια αφορούν την ερμηνεία του άρθρου 2, σημείο 83, του ΓΚΑΚ.

27. Επομένως, πρέπει κατ' αρχάς να εξακριβωθούν οι λόγοι για τους οποίους η εν λόγω διάταξη είναι λυσιτελής στις υπό κρίση υποθέσεις.

³ Αποφάσεις της 19ης Δεκεμβρίου 2013, Fish Legal και Shirley (C-279/12, EU:C:2013:853, σκέψεις 29 και 30), και της 26ης Μαρτίου 2020, Miasto Łowicz και Prokurator Generalny (C-558/18 και C-563/18, EU:C:2020:234, σκέψη 44), και διάταξη της 21ης Φεβρουαρίου 2022, Leonardo (C-550/21, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2022:139, σκέψη 11).

28. Σκοπός του ΓΚΑΚ είναι ο προσδιορισμός καταστάσεων στις οποίες μπορεί να θεωρηθεί ότι κρατική ενίσχυση είναι συμβατή με την εσωτερική αγορά, ακόμη και όταν δεν έχει κοινοποιηθεί και δεν έχει εγκριθεί ειδικώς από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Εντούτοις, οι υποθέσεις των κύριων δικών δεν αφορούν το αν οι επίμαχες επιχορηγήσεις έπρεπε να κοινοποιηθούν ή όχι στην Επιτροπή ως κρατική ενίσχυση. Αντιθέτως, φαίνεται ότι το άρθρο 2, σημείο 83, του ΓΚΑΚ παρεισέφρησε σε εθνική δίκη μέσω του διατάγματος 725, στο οποίο χρησιμοποιήθηκε ο ορισμός του ΓΚΑΚ για τον καθορισμό των επιλέξιμων ιδρυμάτων για δημόσιες επιχορηγήσεις στην έρευνα.

29. Συνεπώς, το άρθρο 2, σημείο 83, του ΓΚΑΚ δεν έχει εφαρμογή βάσει του δικαίου της Ένωσης, αλλά μάλλον ως αποτέλεσμα της επιλογής του Συμβουλίου Υπουργών της Λεττονίας, η οποία αποτυπώνεται στο διάταγμα 725, να χρησιμοποιήσει τον ορισμό νομοθετικής πράξης της Ένωσης για αμιγώς εσωτερικούς σκοπούς: τον καθορισμό της επιλεξιμότητας για δημόσιες επιχορηγήσεις στην έρευνα.

30. Επομένως, το άρθρο 2, σημείο 83, του ΓΚΑΚ εφαρμόζεται στο πλαίσιο του εθνικού δικαίου και όχι στο πλαίσιο του δικαίου της Ένωσης.

2. Ο σκοπός του ορισμού του «οργανισμού έρευνας και διάδοσης γνώσεων» είναι διαφορετικός στον ΓΚΑΚ και στο διάταγμα 725

31. Από τις παραπομπές και τις παρατηρήσεις των διαδίκων προκύπτει επίσης ότι ο λόγος για τον οποίο επιλέχθηκε η χρήση του ορισμού του ΓΚΑΚ έγκειται στην προσπάθεια του Λεττονικού Δημοσίου να διασφαλίσει τη συμβατότητα με τους κανόνες της Ένωσης για τις κρατικές ενισχύσεις.

32. Αντιθέτως, όπως θα εκθέσω εν συνεχεία, ο λόγος για τον οποίο περιλήφθηκε στον ΓΚΑΚ ο ορισμός του «οργανισμού έρευνας και διάδοσης γνώσεων» ουδόλως συνδέεται με τη νομιμότητα ή μη των ενισχύσεων για την έρευνα που χορηγούνται απευθείας στους εν λόγω οργανισμούς.

33. Ο ΓΚΑΚ δεν προβλέπει, σε καμία από τις διατάξεις του σχετικά με τις ενισχύσεις για την έρευνα και ανάπτυξη, εξαίρεση από την υποχρέωση κοινοποίησης διά παραπομπής στο είδος της δικαιούχου οντότητας. Αντιθέτως, ο ΓΚΑΚ υιοθετεί λειτουργική προσέγγιση: από την υποχρέωση κοινοποίησης απαλλάσσεται η ενίσχυση για τις δραστηριότητες βασικής έρευνας, βιομηχανικής έρευνας, πειραματικής ανάπτυξης και τις μελέτες σκοπιμότητας που πληρούν άλλα κριτήρια, τα οποία καθορίζονται στο κεφάλαιο III, τμήμα 4, του ΓΚΑΚ⁴, η οποία θεωρείται, επομένως, συμβατή με την εσωτερική αγορά.

34. Όπως θα εκθέσω εν συνεχεία, η συμμετοχή οντοτήτων που ορίζονται ως «οργανισμοί έρευνας και διάδοσης γνώσεων» στο άρθρο 2, σημείο 83, του ΓΚΑΚ έχει σημασία για να αξιολογηθεί αν απαιτείται ή όχι κοινοποίηση. Εντούτοις, ο εν λόγω ορισμός αυτός καθεαυτόν δεν επηρεάζει το κατά πόσον η επιχορήγηση για την έρευνα που παρέχεται σε οργανισμό έρευνας είναι συμβατή με την εσωτερική αγορά.

35. Ο ορισμός του άρθρου 2, σημείο 83, του ΓΚΑΚ είναι λυσιτελής μόνον σε σχέση με ορισμένες διατάξεις του κεφαλαίου III, τμήμα 4, του ΓΚΑΚ. Πρώτον, η πραγματική συνεργασία μεταξύ οργανισμών έρευνας και διάδοσης γνώσεων και επιχειρήσεων μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την

⁴ Εφόσον εμπίπτει στα όρια κοινοποίησης που καθορίζονται στο άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο θ', σημείο i, του ΓΚΑΚ.

αύξηση της επιτρεπόμενης έντασης της κρατικής ενίσχυσης για ορισμένα ερευνητικά έργα⁵. Δεύτερον, οι ενισχύσεις καινοτομίας για μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ) μπορεί να καλύπτουν τις δαπάνες για την απόσπαση, από τέτοιους οργανισμούς, προσωπικού υψηλής ειδίκευσης για να εργαστεί σε έργο δικαιούχου ΜΜΕ⁶. Τέλος, ενίσχυση για έρευνα και ανάπτυξη στον τομέα της αλιείας και υδατοκαλλιέργειας μπορεί να χορηγηθεί μόνον απευθείας σε «οργανισμό έρευνας και διάδοσης γνώσεων»⁷. Αυτές είναι οι περιπτώσεις στις οποίες χρησιμοποιείται στον ΓΚΑΚ ο ορισμός του «οργανισμού έρευνας και διάδοσης γνώσεων» που διαλαμβάνεται στο άρθρο 2, σημείο 83.

36. Τέλος, καμία διάταξη του ΓΚΑΚ δεν υποδηλώνει ότι η έννοια του «οργανισμού έρευνας και διάδοσης γνώσεων» ασκεί οποιαδήποτε επιρροή στον ορισμό της επιχείρησης για τους σκοπούς του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ⁸. Εάν ασκεί οικονομικές δραστηριότητες, ο εν λόγω οργανισμός θα χαρακτηριστεί επιχείρηση, η δε ενίσχυση για την έρευνα που λαμβάνει θα πρέπει να εγκριθεί ως συμβατή με την εσωτερική αγορά, είτε σε κάθε επιμέρους περίπτωση κατόπιν κοινοποίησης είτε αυτομάτως άνευ κοινοποίησης, εφόσον πληροί τις προϋποθέσεις του ΓΚΑΚ.

37. Επομένως, προκειμένου να διασφαλιστεί η συμβατότητα της δημόσιας χρηματοδότησης για την έρευνα με τους κανόνες της Ένωσης για τις κρατικές ενισχύσεις και, συνεπώς, να αποφευχθεί η παράβαση των εν λόγω κανόνων με τις αποφάσεις του επιστημονικού συμβουλίου Λεττονίας, δεν είναι αναγκαία η εξαίρεση των οργανισμών έρευνας που ασκούν επίσης οικονομική δραστηριότητα. Αναλόγως της κατάστασης, η ενίσχυση ενδέχεται να είναι συμβατή με την εσωτερική αγορά.

38. Επισημαίνεται ότι η πολιτική της Ένωσης για τις κρατικές ενισχύσεις ευνοεί τις ενισχύσεις για την έρευνα. Η έρευνα αυξάνει το επίπεδο γνώσεων της κοινωνίας και δημιουργεί νέες οικονομικές ευκαιρίες⁹. Εντούτοις, ακόμη και αν τα αποτελέσματα ερευνητικών έργων είναι γενικά επωφελή για την κοινωνία, ορισμένα έργα ενδέχεται να μην έχουν ελκυστικούς συντελεστές απόδοσης από την άποψη των ιδιωτών επενδυτών. Επομένως, όπως εξέθεσε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, οι κρατικές ενισχύσεις μπορούν «να συμβάλουν στην εκτέλεση έργων που οδηγούν σε συνολικό κοινωνικό ή οικονομικό όφελος, το οποίο, σε αντίθετη περίπτωση, δεν θα επιδιωκόταν»¹⁰. Όταν αντιμετωπίζουν τέτοιες ανεπάρκειες της αγοράς ή ασύμμετρη πληροφόρηση ή έλλειψη συντονισμού μεταξύ διαφόρων ερευνητικών οντοτήτων¹¹, οι ενισχύσεις για την έρευνα και ανάπτυξη θεωρούνται γενικά συμβατές με την εσωτερική αγορά.

⁵ Άρθρο 25, παράγραφος 6, στοιχείο β', σημείο i, του ΓΚΑΚ. Η ένταση της κρατικής ενίσχυσης είναι ποσοστό επιλέξιμης χρηματοδότησης μέσω κρατικών πόρων για συγκεκριμένα είδη έργων. Για παράδειγμα, η ένταση της ενίσχυσης για βιομηχανική έρευνα, η οποία, βάσει του ΓΚΑΚ, δεν απαιτείται να κοινοποιηθεί, είναι 50 %. Εντούτοις, εάν στο εν λόγω έργο μετέχει οργανισμός έρευνας και διάδοσης γνώσεων, η ένταση της ενίσχυσης μπορεί να αυξηθεί κατά 15 %, ήτοι έως το 65 % των συνολικών δαπανών του έργου.

⁶ Άρθρο 28, παράγραφος 2, στοιχείο β', του ΓΚΑΚ.

⁷ Άρθρο 30, παράγραφος 5, του ΓΚΑΚ.

⁸ Βλ. ενότητα IV.A.3. των παρούσων προτάσεων.

⁹ Η σημασία της έρευνας αναγνωρίζεται στο άρθρο 179, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ καθώς και σε διάφορα προγράμματα της Ένωσης. Συγκεκριμένα, για παράδειγμα, η έρευνα κατέχει σημαντική θέση στη στρατηγική για την ανάπτυξη «Ευρώπη 2020» [Ανακοίνωση της Επιτροπής, ΕΥΡΩΠΗ 2020. Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη. Βρυξέλλες, 3 Μαρτίου 2010, COM(2010) 2020] και προάγεται στη στρατηγική για την έρευνα και την καινοτομία 2020-2024 (https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/strategy/strategy-2020-2024_el). Βλ., επίσης, von Wendland, B., «New Rules for State Aid for Research, Development and Innovation: Not a Revolution but a Silent Reform», *European State Aid Law Quarterly*, τόμος 14(1), 2015, σ. 25.

¹⁰ Ανακοίνωση της Επιτροπής – Πλαίσιο σχετικά με τις κρατικές ενισχύσεις για την έρευνα και ανάπτυξη και την καινοτομία (ΕΕ 2014, C 198, σ. 1, στο εξής: Πλαίσιο) (σημείο 49).

¹¹ Όπ.π.

39. Κατά τη γνώμη μου, δεν χωρεί αμφιβολία ότι τα ιδιωτικά ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης μπορούν να συμβάλλουν στην έρευνα, την καινοτομία και, κατά συνέπεια, την ανάπτυξη, με τον ίδιο τρόπο όπως και τα δημόσια ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Επομένως, θεωρώ ότι δεν συντρέχει λόγος εξαιρέσης των εν λόγω ιδρυμάτων από τη δυνατότητα λήψης ενισχύσεων για την έρευνα.

40. Εξάλλου, τα προγράμματα χρηματοδότησης της έρευνας της Ένωσης δεν εξαιρούν τα ιδιωτικά ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης από τα έργα τους, όπως τα κονδύλια του προγράμματος «Ορίζων Ευρώπη»¹², περιλαμβανομένων των δράσεων «Marie Skłodowska-Curie».

41. Τούτου λεχθέντος, όπως επισήμανε η Ολλανδική Κυβέρνηση, η επιλογή των ιδρυμάτων που είναι επιλέξιμα για τη λήψη ενισχύσεων για την έρευνα που χρηματοδοτούνται μέσω δημόσιων πόρων απόκειται, τελικώς, εξ ολοκλήρου στο Λεττονικό Δημόσιο. Μπορεί να επιλέξει να εξαιρέσει ιδιωτικά ιδρύματα έρευνας και διδασκαλίας, τα οποία παρέχουν υπηρεσίες διδασκαλίας έναντι αμοιβής. Εντούτοις, η εν λόγω απόφαση δεν υπαγορεύεται από το δίκαιο της Ένωσης και, κατά μείζονα λόγο, από το άρθρο 2, σημείο 83, του ΓΚΑΚ.

3. Οργανισμοί έρευνας και διάδοσης γνώσεων και κανόνες της Ένωσης για τις κρατικές ενισχύσεις

42. Είναι αληθές ότι, ως δικαιούχοι δημόσιας χρηματοδότησης για την έρευνα, οι οργανισμοί έρευνας μπορεί να βρεθούν σε διάφορες θέσεις στο πλαίσιο των κανόνων της Ένωσης για τις κρατικές ενισχύσεις. Επισημαίνεται ότι οι εν λόγω κανόνες εφαρμόζονται στους οργανισμούς έρευνας όπως σε κάθε άλλον οργανισμό. Ως εκ τούτου, οι οργανισμοί έρευνας υπόκεινται στους κανόνες για τις κρατικές ενισχύσεις, εφόσον μπορούν να χαρακτηριστούν επιχειρήσεις. Εάν, αντιθέτως, δεν μπορούν να χαρακτηριστούν επιχειρήσεις, δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ. Συνεπώς, οι κανόνες της Ένωσης για τις κρατικές ενισχύσεις δεν εφαρμόζονται στις επιχορηγήσεις για την έρευνα που παρέχονται σε οργανισμούς έρευνας που δεν μπορούν να χαρακτηριστούν επιχειρήσεις.

43. Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου στον τομέα του δικαίου ανταγωνισμού, ως επιχείρηση νοείται κάθε οντότητα που ασκεί οικονομική δραστηριότητα, υπό την έννοια της προσφοράς αγαθών ή υπηρεσιών στην αγορά¹³. Ο χαρακτηρισμός της οντότητας ως επιχείρησης δεν εξαρτάται από το αν έχει συσταθεί βάσει του δημόσιου ή του ιδιωτικού δικαίου ή από το αν έχει κερδοσκοπικό χαρακτήρα¹⁴. Το ίδιο ισχύει, κατ' αρχήν, για τους οργανισμούς έρευνας¹⁵.

44. Ο χαρακτηρισμός οντότητας ως επιχείρησης συνδέεται πάντοτε με συγκεκριμένη δραστηριότητα. Εάν η οντότητα ασκεί και οικονομικές και μη οικονομικές δραστηριότητες, πρέπει να θεωρείται επιχείρηση μόνον σε σχέση με τις πρώτες¹⁶. Επομένως, οι ενισχύσεις οι οποίες στηρίζουν δραστηριότητες οργανισμών έρευνας που θεωρούνται οικονομικές

¹² Άρθρο 2, σημείο 16, του κανονισμού (ΕΕ) 2021/695 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 28ης Απριλίου 2021, για τη θέσπιση του προγράμματος-πλαίσου έρευνας και καινοτομίας «Ορίζων Ευρώπη», τον καθορισμό των κανόνων συμμετοχής και διάδοσής του, και για την κατάργηση των κανονισμών (ΕΕ) αριθ. 1290/2013 και (ΕΕ) αριθ. 1291/2013 (ΕΕ 2021, L 170, σ. 1).

¹³ Αποφάσεις της 16ης Ιουνίου 1987, Επιτροπή κατά Ιταλίας (118/85, ΕΥ:C:1987:283, σκέψη 7), της 18ης Ιουνίου 1998, Επιτροπή κατά Ιταλίας (C-35/96, ΕΥ:C:1998:303, σκέψη 36), και της 19ης Φεβρουαρίου 2002, Wouters κ.λπ. (C-309/99, ΕΥ:C:2002:98, σκέψη 46).

¹⁴ Αποφάσεις της 19ης Φεβρουαρίου 2002, Wouters κ.λπ. (C-309/99, ΕΥ:C:2002:98, σκέψεις 46 και 47), και της 27ης Ιουνίου 2017, Congregación de Escuelas Pías Provincia Betania (C-74/16, ΕΥ:C:2017:496, σκέψη 41).

¹⁵ Πλαίσιο (μνημονευθέν στην υποσημείωση 10, σημείο 17).

¹⁶ Απόφαση της 27ης Ιουνίου 2017, Congregación de Escuelas Pías Provincia Betania (C-74/16, ΕΥ:C:2017:496, σκέψη 44). Βλ., επίσης, ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με την έννοια της κρατικής ενίσχυσης όπως αναφέρεται στο άρθρο 107 παράγραφος 1 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ 2016, C 262, σ. 1, στο εξής: Ανακοίνωση) (σημείο 10).

δραστηριότητες υπόκεινται στους κανόνες για τις κρατικές ενισχύσεις, ενώ οι ενισχύσεις που στηρίζουν τις μη οικονομικές δραστηριότητες των οργανισμών αυτών δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των εν λόγω κανόνων.

45. Τα πανεπιστήμια είναι συνήθως οργανισμοί που ασκούν τόσο δραστηριότητες έρευνας όσο και δραστηριότητες διάδοσης γνώσεων μέσω διδασκαλίας και δημοσιεύσεων.

46. Το Δικαστήριο έχει εξαιρέσει από την έννοια της παροχής υπηρεσιών τις δραστηριότητες διδασκαλίας που ασκούν ιδρύματα ενσωματωμένα στο σύστημα δημόσιας εκπαίδευσης και χρηματοδοτούμενα κατά κύριο λόγο από δημόσια κονδύλια¹⁷. Επομένως, οι εν λόγω δραστηριότητες δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των κανόνων για τις κρατικές ενισχύσεις. Αντιστρόφως, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η δραστηριότητα προσφοράς εκπαίδευσης χρηματοδοτούμενης μέσω ιδιωτικών πόρων¹⁸ συνιστά παροχή υπηρεσιών¹⁹. Συνεπώς, συνιστά οικονομική δραστηριότητα²⁰, εκτός εάν οι ιδιωτικοί πόροι προέρχονται από τον ίδιο τον παρέχοντα τις υπηρεσίες²¹.

47. Ο οργανισμός έρευνας και διδασκαλίας μπορεί να ασκεί συγχρόνως οικονομικές και μη οικονομικές δραστηριότητες, για παράδειγμα, παρέχοντας μαθήματα έναντι αμοιβής, ως οικονομική δραστηριότητα, και διεξάγοντας βασική έρευνα, ως μη οικονομική δραστηριότητα. Αυτό φαίνεται ότι συμβαίνει στην περίπτωση των δύο προσφευγόντων πανεπιστημίων στις υποθέσεις των κύριων δικών.

48. Το ζήτημα που ανακύπτει σε τέτοιες περιπτώσεις είναι αν τυχόν ενίσχυση που χορηγείται από κρατικούς πόρους ή μέσω κρατικών πόρων σε οργανισμό ο οποίος ασκεί επίσης οικονομική δραστηριότητα τον υπάγει υποχρεωτικώς στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ.

49. Το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι, στο πλαίσιο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, δεν συντρέχει τέτοια περίπτωση. Εάν οι μη οικονομικές δραστηριότητες οργανισμού έρευνας και διάδοσης γνώσεων μπορούν να διαχωριστούν από τις οικονομικές δραστηριότητές του και αν μπορεί να εξακριβωθεί ότι η ενίσχυση αφορά μόνον μη οικονομικές δραστηριότητες, η εν λόγω μεταβίβαση κρατικών πόρων δεν θεωρείται κρατική ενίσχυση βάσει του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ²².

50. Γενικότερα, το Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι ο «χαρακτηρισμός ως δραστηριότητας εμπίπτουσας στην άσκηση των προνομίων δημόσιας εξουσίας ή ως οικονομικής δραστηριότητας πρέπει να πραγματοποιείται ξεχωριστά για την κάθε δραστηριότητα ενός δεδομένου φορέα»²³.

¹⁷ Αποφάσεις της 27ης Σεπτεμβρίου 1988, Humbel και Edel (263/86, EU:C:1988:451, σκέψεις 17 έως 19), και της 7ης Δεκεμβρίου 1993, Wirth (C-109/92, EU:C:1993:916, σκέψεις 15 και 16).

¹⁸ Η χρηματοδότηση μπορεί να εξασφαλίζεται κυρίως από τους σπουδαστές ή τους γονείς τους, αλλά και από τρίτους, στο μέτρο που ο οικονομικός χαρακτήρας της δραστηριότητας διδασκαλίας δεν εξαρτάται από την καταβολή του τιμήματος της υπηρεσίας από τους αποδέκτες της. Απόφαση της 27ης Ιουνίου 2017, Congregación de Escuelas Pías Provincia Betania (C-74/16, EU:C:2017:496, σκέψη 49).

¹⁹ Αποφάσεις της 11ης Σεπτεμβρίου 2007, Επιτροπή κατά Γερμανίας (C-318/05, EU:C:2007:495, σκέψη 69), και της 20ής Μαΐου 2010, Zanotti (C-56/09, EU:C:2010:288, σκέψη 32).

²⁰ Απόφαση της 27ης Ιουνίου 2017, Congregación de Escuelas Pías Provincia Betania (C-74/16, EU:C:2017:496, σκέψεις 45 έως 48).

²¹ Απόφαση της 27ης Ιουνίου 2017, Congregación de Escuelas Pías Provincia Betania (C-74/16, EU:C:2017:496, σκέψη 48).

²² Απόφαση της 27ης Ιουνίου 2017, Congregación de Escuelas Pías Provincia Betania (C-74/16, EU:C:2017:496, σκέψη 51). Βλ., επίσης, Buts, C., Nicolaidis P., και Pirlet, H., «Puzzles of the State Aid Rules on RDI», *European State Aid Law Quarterly*, τόμος 18(4), 2019, σ. 489, ιδίως σ. 494.

²³ Απόφαση της 1ης Ιουλίου 2008, MOTOE (C-49/07, EU:C:2008:376, σκέψη 25).

51. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υιοθέτησε την ίδια συλλογιστική στο Πλαίσιο. Συγκεκριμένα, εξέθεσε ότι, «[σ]την περίπτωση που ο ίδιος φορέας ασκεί δραστηριότητες οικονομικής και μη οικονομικής φύσης, η δημόσια χρηματοδότηση των μη οικονομικών δραστηριοτήτων δεν εμπίπτει στο άρθρο 107 παράγραφος 1 [ΣΛΕΕ], αν τα δύο είδη δραστηριοτήτων, καθώς και οι δαπάνες, η χρηματοδότηση και τα έσοδά τους, μπορούν σαφώς να διαχωριστούν, ώστε να αποφεύγεται ουσιαστικά η σταυροειδής επιδότηση της οικονομικής δραστηριότητας»²⁴.

52. Επομένως, εάν οργανισμός έρευνας μετέχει τόσο σε οικονομικές όσο και σε μη οικονομικές δραστηριότητες, η δημόσια χρηματοδότηση εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των κανόνων για τις κρατικές ενισχύσεις μόνο στον βαθμό που καλύπτει τις δαπάνες που συνδέονται με τις οικονομικές δραστηριότητες. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προβαίνει στη σχετική διαπίστωση αξιολογώντας αν η δημόσια χρηματοδότηση του οργανισμού για συγκεκριμένη λογιστική περίοδο υπερβαίνει το κόστος των μη οικονομικών δραστηριοτήτων για τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο²⁵.

53. Επιπλέον, εάν ο οργανισμός έρευνας παρέχει εκπαιδευτικές υπηρεσίες έναντι αμοιβής, πλην όμως το σύνολο των κερδών από τις εν λόγω δραστηριότητες επενδύεται εκ νέου στις κύριες δραστηριότητες έρευνας, οι δραστηριότητές του θα θεωρηθούν μη οικονομικές δραστηριότητες στο σύνολό τους²⁶.

54. Επομένως, το αν ενίσχυση χορηγηθείσα σε οργανισμό έρευνας συνιστά κρατική ενίσχυση εξαρτάται από τον χαρακτηρισμό της χρηματοδοτούμενης δραστηριότητας ως οικονομικής ή μη οικονομικής. Εάν η χρηματοδοτούμενη δραστηριότητα έχει μη οικονομικό χαρακτήρα, οι κανόνες για τις κρατικές ενισχύσεις δεν έχουν εφαρμογή, ακόμη και αν η ίδια οντότητα ασκεί επίσης οικονομική δραστηριότητα η οποία, εντούτοις, διαχωρίζεται σαφώς από τη χρηματοδοτούμενη δραστηριότητα. Εάν η χρηματοδοτούμενη δραστηριότητα έχει οικονομικό χαρακτήρα, η εν λόγω χρηματοδότηση συνιστά κρατική ενίσχυση βάσει του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ. Εντούτοις, η εν λόγω ενίσχυση μπορεί να θεωρηθεί τελικώς συμβατή με την εσωτερική αγορά και, ως εκ τούτου, να επιτρέπεται.

55. Ο προσεκτικός αναγνώστης θα παρατήρησε ότι το άρθρο 2, σημείο 83, του ΓΚΑΚ δεν μνημονεύθηκε σε κανένα σημείο της παρούσας ενότητας. Τούτο συμβαίνει επειδή δεν ασκεί επιρροή στη δυνατότητα εφαρμογής των κανόνων για τις κρατικές ενισχύσεις στις επιχορηγήσεις για την έρευνα που παρέχονται σε οργανισμούς έρευνας.

4. Ενδιάμεσο συμπέρασμα: το Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο

56. Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, δεδομένου ότι η διάταξη του δικαίου της Ένωσης της οποίας ζητείται η ερμηνεία εφαρμόζεται μόνο βάσει του εθνικού δικαίου και δεδομένου ότι εφαρμόζεται για σκοπό διαφορετικό από εκείνον που εξυπηρετεί βάσει του δικαίου της Ένωσης, φρονώ ότι το Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο να απαντήσει στα προδικαστικά ερωτήματα που υποβλήθηκαν στην κρίση του.

²⁴ Πλαίσιο (μνημονευθέν στην υποσημείωση 10, σημείο 18).

²⁵ Πλαίσιο (μνημονευθέν στην υποσημείωση 10, σημείο 20 και υποσημείωση 6).

²⁶ Πλαίσιο (μνημονευθέν στην υποσημείωση 10, σημείο 19, στοιχείο β'). Βλ., επίσης, Ανακοίνωση (μνημονευθείσα στην υποσημείωση 16, σημείο 32).

57. Είναι αληθές ότι, βάσει της νομολογίας Dzodzi, το Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι είναι αρμόδιο σε περιπτώσεις στις οποίες η εθνική νομοθεσία εφαρμόζει τις ίδιες λύσεις σε καταστάσεις αντίστοιχες εκείνων που ρυθμίζονται από το δίκαιο της Ένωσης. Σε τέτοια περίπτωση, ο εθνικός νομοθέτης αποφασίζει να χρησιμοποιήσει το δίκαιο της Ένωσης για να ρυθμίσει αντίστοιχη εθνική κατάσταση. Υπό τις συνθήκες αυτές, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι, προς αποφυγή ερμηνευτικών αποκλίσεων στο μέλλον, υφίσταται οπωσδήποτε συμφέρον της Ευρωπαϊκής Ένωσης για ομοιόμορφη ερμηνεία των διατάξεων ή των εννοιών που συμπίπτουν με αντίστοιχες του δικαίου της Ένωσης, ανεξαρτήτως των συνθηκών υπό τις οποίες τυγχάνουν εφαρμογής²⁷.

58. Για παράδειγμα, στην υπόθεση Dzodzi, ο Βέλγος νομοθέτης αποφάσισε να επεκτείνει την εφαρμογή των κανόνων της Ένωσης σχετικά με διασυνοριακές καταστάσεις και σε αντίστοιχη αμιγώς εσωτερική κατάσταση²⁸.

59. Ένα ακόμη παράδειγμα στο οποίο το Δικαστήριο στήριξε την αρμοδιότητά του στην αναγκαιότητα ομοιόμορφης ερμηνείας σε περιπτώσεις που δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης αφορούσε καταστάσεις στις οποίες τα κράτη μέλη επέκτειναν τη δυνατότητα εφαρμογής της οδηγίας για τους εμπορικούς αντιπροσώπους, η οποία έχει εφαρμογή μόνο στην πώληση αγαθών και στην παροχή υπηρεσιών²⁹.

60. Το τρίτο παράδειγμα στο οποίο εφαρμόστηκε η συλλογιστική της απόφασης Dzodzi αφορά την ερμηνεία μικτών συμφωνιών. Στην υπόθεση Hermès, παρότι διάταξη μικτής συμφωνίας³⁰ εφαρμόζοταν σε κατάσταση που δεν ενέπιπτε στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι ήταν αρμόδιο να την ερμηνεύσει λόγω της ενδεχόμενης εφαρμογής της σε αντίστοιχες καταστάσεις που ρυθμίζονταν από το δίκαιο της Ένωσης³¹. Με άλλα λόγια, υπήρχε *συμφέρον της Ένωσης* για την ομοιόμορφη ερμηνεία διατάξεων εφαρμοστέων σε *αντίστοιχες καταστάσεις*.

61. Τέλος, το Δικαστήριο έχει επίσης αποφανθεί κατά παρόμοιο τρόπο σε ορισμένες υποθέσεις στον τομέα του δικαίου του ανταγωνισμού, στις οποίες κανόνες του δικαίου της Ένωσης εφαρμόστηκαν δυνάμει της εθνικής νομοθεσίας σε αμιγώς εσωτερικές καταστάσεις, χωρίς να υπάρχει αντίκτυπος στο εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών³².

²⁷ Απόφασεις της 18ης Οκτωβρίου 1990, Dzodzi (C-297/88 και C-197/89, EU:C:1990:360, σκέψη 41), και της 18ης Νοεμβρίου 2021, Visma Enterprise (C-306/20, EU:C:2021:935, σκέψη 45). Για μια σαφή και λεπτομερή επισκόπηση της νομολογίας Dzodzi, βλ. προτάσεις του γενικού εισαγγελέα M. Bobek στην υπόθεση J & S Service (C-620/19, EU:C:2020:649, σημεία 27 έως 50)

²⁸ Απόφαση της 18ης Οκτωβρίου 1990, Dzodzi (C-297/88 και C-197/89, EU:C:1990:360, σκέψη 43). Η κατάσταση αφορούσε το δευτερογενές δικαίωμα υπηκόου τρίτης χώρας, συζύγου Βέλγου υπηκόου και εργαζόμενου στο Βέλγιο, να διαμένει στην εν λόγω χώρα. Προκειμένου να αποφύγει την αντίστροφη διάκριση έναντι των υπηκόων του, το Βέλγιο προέβλεψε ότι το δίκαιο της Ένωσης σχετικά με την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων εφαρμόζεται επίσης σε αμιγώς εσωτερικές καταστάσεις.

²⁹ Απόφασεις της 16ης Μαρτίου 2006, Poseidon Chartering (C-3/04, EU:C:2006:176, σκέψεις 11 έως 19), της 28ης Οκτωβρίου 2010, Volvo Car Germany (C-203/09, EU:C:2010:647, σκέψεις 23 έως 28), της 3ης Δεκεμβρίου 2015, Quenon K. (C-338/14, EU:C:2015:795, σκέψεις 17 έως 19), και της 17ης Μαΐου 2017, ERGO Poist'õnna (C-48/16, EU:C:2017:377, σκέψεις 29 έως 32).

³⁰ Συμφωνία για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας στον τομέα του εμπορίου, η οποία εγκρίθηκε με την απόφαση 94/800/ΕΚ του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 1994, σχετικά με την εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σύναψη των συμφωνιών που απέρρευσαν από τις πολυμερείς διαπραγματεύσεις του Γύρου της Ουρουγουάης (1986-1994), καθ' όσον αφορά τα θέματα που εμπίπτουν στις αρμοδιότητές της (ΕΕ 1994, L 336, σ. 1) (στο εξής: Συμφωνία TRIPS).

³¹ Απόφαση της 16ης Ιουνίου 1998, Hermès (C-53/96, EU:C:1998:292, σκέψη 32). Η υπόθεση αφορούσε ασφαλιστικό μέτρο προβλεπόμενο από τη Συμφωνία TRIPS σε σχέση με σήμα της Μπενελούξ. Παρότι τα εν λόγω σήματα δεν διέπονταν από το δίκαιο της Ένωσης, η ίδια διάταξη της Συμφωνίας TRIPS μπορούσε δυνητικά να εφαρμοστεί στα σήματα της Ένωσης.

³² Βλ., για παράδειγμα, αποφάσεις της 26ης Νοεμβρίου 2015, Maxima Latvija (C-345/14, EU:C:2015:784, σκέψεις 12 έως 14), της 21ης Ιουλίου 2016, VM Remonts κ.λπ. (C-542/14, EU:C:2016:578, σκέψεις 16 έως 19), και της 18ης Νοεμβρίου 2021, Visma Enterprise (C-306/20, EU:C:2021:935, σκέψεις 41 έως 49).

62. Σημαντικός λόγος που δικαιολογούσε την αρμοδιότητα του Δικαστηρίου σε όλες τις προαναφερθείσες υποθέσεις ήταν η αντιστοιχία μεταξύ, αφενός, των αμιγώς εσωτερικών καταστάσεων για τη ρύθμιση των οποίων το εθνικό δίκαιο παρέπεμπε στο δίκαιο της Ένωσης και, αφετέρου, των καταστάσεων που ενέπιπταν στο πλαίσιο της Ένωσης για τις οποίες είχε θεσπιστεί ο σχετικός κανόνας του δικαίου της Ένωσης. Αντιθέτως, σε περιπτώσεις στις οποίες ο σκοπός του κανόνα της Ένωσης δεν είχε σχέση με τον σκοπό για τον οποίο χρησιμοποιήθηκε ο κανόνας αυτός στο εθνικό πλαίσιο, το Δικαστήριο έκρινε εαυτό αναρμόδιο³³.

63. Όπως προεκτέθηκε στην ενότητα IV.A.2, ο ορισμός που παρέχεται στο άρθρο 2, σημείο 83, του ΓΚΑΚ έχει εντελώς διαφορετικό σκοπό στο πλαίσιο του ΓΚΑΚ από ό,τι στο διάταγμα 725. Επομένως, είναι πρόδηλο ότι οι υποθέσεις των οποίων έχουν επιληφθεί τα αιτούντα δικαστήρια δεν συνιστούν εσωτερική κατάσταση αντίστοιχης κατάστασης που ενδέχεται να ανακύψει στο πλαίσιο του ΓΚΑΚ.

64. Η «αρμοδιότητα κατά την απόφαση Dzodzi» στηρίζεται κατ' ουσίαν σε δύο απαιτήσεις: το συμφέρον της Ένωσης για ομοιόμορφη ερμηνεία και την αντιστοιχία μεταξύ της εσωτερικής και της ενωσιακής κατάστασης³⁴.

65. Ακόμη και αν ενδεχομένως φαίνεται υπερβολικό, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η ερμηνεία του άρθρου 2, σημείο 83, του ΓΚΑΚ στις παρούσες υποθέσεις είναι προς το συμφέρον της ομοιομορφίας του δικαίου της Ένωσης. Πράγματι, μπορούν να νοηθούν καταστάσεις στις οποίες αρμόδιες εθνικές αρχές και εθνικά δικαστήρια θα χρησιμοποιήσουν την εν λόγω ερμηνεία κατά την εφαρμογή του κεφαλαίου III, τμήμα 4, του ΓΚΑΚ.

66. Εντούτοις, η κατάσταση στην οποία το άρθρο 2, σημείο 83, του ΓΚΑΚ θα χρησιμοποιηθεί στην υπό κρίση υπόθεση δεν είναι αντίστοιχη της χρήσης του στο πλαίσιο του εν λόγω κανονισμού. Ως εκ τούτου, δεδομένου ότι το Δικαστήριο μπορεί να ερμηνεύσει το άρθρο 2, σημείο 83, του ΓΚΑΚ μόνο στο πλαίσιο του ίδιου του ΓΚΑΚ και σύμφωνα με τον συγκεκριμένο σκοπό του, η ερμηνεία του Δικαστηρίου στην παρούσα υπόθεση δεν μπορεί, κατά τη γνώμη μου, να είναι χρήσιμη για τα αιτούντα δικαστήρια, καθόσον δεν εξετάζουν αντίστοιχη εσωτερική κατάσταση. Μια τέτοια ερμηνεία θα συνδύαζε στοιχεία από δύο διαφορετικές καταστάσεις.

67. Τέλος, πρέπει επίσης να προστεθεί ότι τα αιτούντα δικαστήρια δεν διευκρινίζουν, όπως απαιτεί το άρθρο 94 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, με ποιον τρόπο η ερμηνεία του άρθρου 2, σημείο 83, του ΓΚΑΚ θα μπορούσε να είναι χρήσιμη σε ένα διαφορετικό από λειτουργικής και νομικής απόψεως πλαίσιο εθνικού δικαίου³⁵.

³³ Βλ., για παράδειγμα, απόφαση της 10ης Δεκεμβρίου 2020, J & S Service (C-620/19, EU:C:2020:1011, σκέψεις 44 έως 49).

³⁴ Ο γενικός εισαγγελέας M. Bobek πρότεινε τρεις προϋποθέσεις προκειμένου να καθοριστεί αν η νομολογία Dzodzi μπορεί να εφαρμοστεί προκειμένου να θεμελιωθεί η αρμοδιότητα σε υποθέσεις που δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης. Πρώτον, το εθνικό δίκαιο πρέπει να περιέχει άμεση και ανεπιφύλακτη παραπομπή στη διάταξη του δικαίου της Ένωσης της οποίας ζητείται η ερμηνεία. Δεύτερον, οι κανόνες της Ένωσης στον οποίων τη διεύρυνση προβαίνει το εθνικό δίκαιο πρέπει να εξακολουθούν να εντάσσονται σε ένα συγκρίσιμο από λειτουργικής και νομικής απόψεως πλαίσιο, εντός του οποίου εξακολουθεί να υπάρχει συμφέρον για τη διατήρηση εννοιολογικής ομοιομορφίας και εντός του οποίου η ερμηνεία των διατάξεων του δικαίου της Ένωσης μπορεί ακόμη να παρέχει κάποια πρακτική συνδρομή στο αιτούν δικαστήριο. Τέλος, το αιτούν δικαστήριο, κατά την παράθεση των κρίσιμων διατάξεων του εθνικού δικαίου, οφείλει να εκθέτει με επαρκή σαφήνεια τους λόγους για τους οποίους οι δύο προαναφερθείσες απαιτήσεις πληρούνται στην εκάστοτε υπό κρίση υπόθεση. Βλ. προτάσεις του γενικού εισαγγελέα M. Bobek στην υπόθεση J & S Service (C-620/19, EU:C:2020:649, σημεία 43 έως 45, 54 έως 61 και 71 έως 73).

³⁵ Πρβλ. απόφαση της 15ης Νοεμβρίου 2016, Ullens de Schooten (C-268/15, EU:C:2016:874, σκέψη 55). Έχει διατυπωθεί η άποψη ότι μια τέτοια εξήγηση του εθνικού δικαστηρίου πρέπει να επιβληθεί ως τυπική προϋπόθεση για τη θεμελίωση της αρμοδιότητας του Δικαστηρίου σε καταστάσεις παρόμοιες με εκείνες της υπόθεσης Dzodzi. Βλ., για παράδειγμα, προτάσεις του γενικού εισαγγελέα N. Wahl στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις Venturini κ.λπ. (C-159/12 έως C-161/12, EU:C:2013:529, σημεία 54 έως 62) και προτάσεις του γενικού εισαγγελέα M. Bobek στην υπόθεση J & S Service (C-620/19, EU:C:2020:649, σημείο 57).

68. Επομένως, κατά τη γνώμη μου, το Δικαστήριο δεν μπορεί να διαπιστώσει ότι είναι αρμόδιο στις παρούσες υποθέσεις, καθότι δεν πληρούται η απαίτηση της νομολογίας Dzodzi περί αντιστοιχίας τα εσωτερικής κατάστασης.

69. Σε περίπτωση που, παρά τα προεκτεθέντα, το Δικαστήριο κρίνει ότι είναι αρμόδιο, θα εξετάσω εν συνεχεία την ερμηνεία του άρθρου 2, σημείο 83, του ΓΚΑΚ.

B. Ποια είναι η έννοια του όρου «οργανισμός έρευνας και διάδοσης γνώσεων» κατά το άρθρο 2, σημείο 83, του ΓΚΑΚ;

70. Το άρθρο 2, σημείο 83, του ΓΚΑΚ ορίζει τον «οργανισμό έρευνας και διάδοσης γνώσεων» ως οντότητα της οποίας πρωταρχικός σκοπός είναι η ανεξάρτητη διεξαγωγή (βασικής, βιομηχανικής ή πειραματικής) έρευνας³⁶ ή η ευρεία διάδοση των αποτελεσμάτων της έρευνας μέσω διδασκαλίας, δημοσίευσης ή μεταφοράς γνώσεων.

71. Ο διαζευκτικός αυτός σύνδεσμος «ή» που υπογραμμίζεται ανωτέρω προκαλεί σύγχυση.

72. Μπορεί η οντότητα να διεξάγει μόνο ή κατά κύριο λόγο έρευνα; Μπορεί να προβαίνει μόνο ή κατά κύριο λόγο σε διάδοση γνώσεων; Πρέπει να διεξάγει έρευνα; Πρέπει να προβαίνει σε διάδοση γνώσεων; Εναλλακτικώς, πρέπει να πράττει αμφότερα, ήτοι να διεξάγει έρευνα και να εκτελεί διάδοση γνώσεων, όπως ενδέχεται να υποδηλώνει ο όρος «οργανισμός έρευνας και διάδοσης γνώσεων»;

73. Κατά τη γνώμη μου, η φράση «πρωταρχικός σκοπός» πρέπει να νοείται ως αφορών δραστηριότητες για την άσκηση των οποίων συστάθηκε αρχικώς η οντότητα. Βεβαίως, η οντότητα μπορεί να ασκεί πλείονες κύριες δραστηριότητες.

74. Για παράδειγμα, ιδρύματα όπως τα πανεπιστήμια συστήνονται συνήθως με σκοπό τόσο τη διάδοση γνώσεων όσο και τη διεξαγωγή έρευνας. Στην περίπτωση αυτή, τόσο η διδασκαλία όσο και η έρευνα είναι κύριες δραστηριότητες. Ερευνητικά ινστιτούτα μπορεί να συσταθούν αποκλειστικά και μόνο για τη διεξαγωγή έρευνας και ενδέχεται να διαδίδουν τα αποτελέσματα των ερευνών τους σε εξωτερικές δημοσιεύσεις. Στην περίπτωση αυτή, η έρευνα είναι η μόνη κύρια δραστηριότητά τους. Τέλος, ορισμένα ιδρύματα, όπως σχολές ξένων γλωσσών ή ιδρύματα επαγγελματικής κατάρτισης, μπορεί να συσταθούν μόνο για τη διδασκαλία, αλλά ενδεχομένως διεξάγουν επίσης έρευνα, για παράδειγμα, σχετικά με τη βελτίωση της διδακτικής μεθοδολογίας τους. Εντούτοις, αυτό το είδος έρευνας δεν είναι ο πρωταρχικός σκοπός τέτοιου ιδρύματος· στην περίπτωση αυτή, η έρευνα έχει λειτουργικό και, επομένως, παρεπόμενο χαρακτήρα σε σχέση με τον πρωταρχικό σκοπό της διδασκαλίας.

75. Δεδομένου ότι ο ορισμός του άρθρου 2, σημείο 83, του ΓΚΑΚ περιλαμβάνεται στην εν λόγω διάταξη υπό την κεφαλίδα «Ορισμοί που ισχύουν για τις ενισχύσεις στον τομέα της έρευνας και ανάπτυξης και της καινοτομίας», φρονώ ότι η έρευνα πρέπει να είναι ένας από τους πρωταρχικούς σκοπούς ενός «οργανισμού έρευνας και διάδοσης γνώσεων».

76. Εάν έχει ως πρωταρχικό σκοπό την έρευνα, η οντότητα είναι «οργανισμός έρευνας και διάδοσης γνώσεων», ανεξαρτήτως του αν συστάθηκε βάσει του δημόσιου ή του ιδιωτικού δικαίου και του τρόπου χρηματοδότησής της. Φρονώ ότι τούτο σημαίνει ότι ο «οργανισμός έρευνας και

³⁶ Το άρθρο 2, σημείο 84, του ΓΚΑΚ ορίζει τη «βασική έρευνα», το άρθρο 2, σημείο 85, τη «βιομηχανική έρευνα», το άρθρο 2, σημείο 86, την «πειραματική ανάπτυξη» και το άρθρο 2, σημείο 87, τη «μελέτη σκοπιμότητας».

διάδοσης γνώσεων» μπορεί να ασκεί τόσο οικονομικές όσο και μη οικονομικές δραστηριότητες³⁷. Σημασία έχει μόνο το γεγονός ότι η διεξαγωγή ανεξάρτητης έρευνας καταλέγεται στις κύριες δραστηριότητές του.

77. Εντούτοις, παρότι η οντότητα αυτή μπορεί, επομένως, να ασκεί οικονομικές δραστηριότητες, από την δεύτερη περίοδο του άρθρου 2, σημείο 83, του ΓΚΑΚ συνάγεται ότι ορισμένες από τις ερευνητικές δραστηριότητές της πρέπει να είναι δραστηριότητες μη οικονομικού χαρακτήρα. Στη δεύτερη περίοδο της εν λόγω διάταξης προβλέπονται τα εξής: «[σ]την περίπτωση που η οντότητα αυτή ασκεί *επίσης* οικονομικές δραστηριότητες, η χρηματοδότηση, οι δαπάνες και τα έσοδα από τις οικονομικές αυτές δραστηριότητες πρέπει να δηλώνονται χωριστά»³⁸.

78. Το συμπέρασμα ότι η δραστηριότητα έρευνας πρέπει να έχει μη οικονομικό χαρακτήρα, τουλάχιστον εν μέρει, επιρρωννύεται επίσης από το σκέλος περί διάδοσης των γνώσεων του ορισμού που περιέχεται στο άρθρο 2, σημείο 83, του ΓΚΑΚ. Η ευρεία και δημόσια διάδοση των αποτελεσμάτων της αποτελεί εγγενές στοιχείο του μη οικονομικού χαρακτήρα της έρευνας. Η τελευταία περίοδος της εν λόγω διάταξης συνηγορεί υπέρ της ως άνω ερμηνείας, δεδομένου ότι ο οργανισμός έρευνας δεν δικαιούται να παρέχει προνομιακή πρόσβαση στα αποτελέσματα της έρευνας, για παράδειγμα, στους μετόχους ή τα μέλη του.

79. Το συμπέρασμα ότι η έρευνα, ως μία από τις κύριες δραστηριότητες, πρέπει να έχει μη οικονομικό χαρακτήρα, τουλάχιστον εν μέρει, προκύπτει επίσης από τον ρόλο που αποδίδεται, στον ΓΚΑΚ, στον «οργανισμό έρευνας και διάδοσης γνώσεων». Η συμμετοχή τέτοιων οργανισμών σε συνεργατικά έργα ή ο ηγετικός ρόλος τους σε ορισμένα είδη έρευνας αυξάνει την πιθανότητα η ενίσχυση για την έρευνα να είναι συμβατή με την εσωτερική αγορά άνευ κοινοποίησης.

80. Συνεπώς, από το γράμμα του άρθρου 2, σημείο 83, του ΓΚΑΚ συνάγεται ότι ο «οργανισμός έρευνας και διάδοσης γνώσεων» πρέπει να διεξάγει έρευνα της οποίας τα αποτελέσματα δημοσιοποιούνται και μπορεί να γνωστοποιεί τα αποτελέσματα της έρευνας μέσω διδασκαλίας, δημοσίευσης ή με άλλον τρόπο. Υπό την προϋπόθεση ότι η έρευνα διεξάγεται (εν όλω ή εν μέρει) ως μη οικονομική δραστηριότητα, η διδασκαλία μπορεί να παρέχεται έναντι αμοιβής.

81. Για τον σκοπό της αξιολόγησης των κύριων δραστηριοτήτων του οργανισμού μπορούν να χρησιμοποιηθούν πλείονα στοιχεία: το καταστατικό ή παρεμφερές ιδρυτικό έγγραφο της οικείας οντότητας, οι ετήσιες εκθέσεις της, το κατά πόσον η οντότητα πληροί τα κριτήρια, βάσει του εθνικού δικαίου, για την απόκτηση του καθεστώτος ιδρύματος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ή οργανισμού έρευνας (όπως διαπίστευση)³⁹ καθώς και οι εκθέσεις της εθνικής αρχής διαπίστευσης. Δεδομένου ότι οι διαπιστεύσεις των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης χορηγούνται συνήθως για περιορισμένο χρονικό διάστημα και υπόκεινται σε ανανέωση, οι αποφάσεις εκ νέου διαπίστευσης μπορεί επίσης να συνιστούν ευκαιρία εξακρίβωσης της κύριας δραστηριότητας της οντότητας.

³⁷ Στο Πλαίσιο (μνημονευθέν στην υποσημείωση 10) προβλέπεται επίσης ότι ο οργανισμός έρευνας μπορεί να ασκεί συγχρόνως οικονομικές και μη οικονομικές δραστηριότητες. Βλ., για παράδειγμα, σημείο 20 του Πλαισίου.

³⁸ Η υπογράμμιση δική μου.

³⁹ Βλ., επίσης, Kleiner, T., «The new Framework for Research, Development and Innovation, 2007-2013», *European State Aid Law Quarterly*, τόμος 6(2), 2007, σ. 231, ιδίως σ. 238 και 239.

82. Με τη διάταξη περί παραπομπής στην υπόθεση C-164/21 επισημαίνεται ότι οι εμπορικές δραστηριότητες της προσφεύγουσας της κύριας δίκης επιτρέπονται στο μέτρο που δεν αντιβαίνουν στον νόμο περί ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Το στοιχείο αυτό μπορεί επίσης να είναι χρήσιμο για την εξακρίβωση της κύριας δραστηριότητας της εν λόγω οντότητας.

83. Εάν οι κύριες δραστηριότητες ενός οργανισμού είναι η έρευνα και η διδασκαλία, δεν ασκεί επιρροή, για τον χαρακτηρισμό του ως «οργανισμού έρευνας και διάδοσης γνώσεων», η αναλογία δραστηριοτήτων οικονομικού χαρακτήρα προς δραστηριότητες μη οικονομικού χαρακτήρα. Ο σαφής διαχωρισμός των δαπανών για τις οικονομικές και τις μη οικονομικές δραστηριότητες έχει σημασία μόνον όταν αξιολογείται αν επιχορήγηση για έρευνα παρασχεθεί σε τέτοιο οργανισμό εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των κανόνων της Ένωσης για τις κρατικές ενισχύσεις.

V. Πρόταση

84. Λαμβανομένων υπόψη των παρατηρήσεων που προεκτέθηκαν, προτείνω στο Δικαστήριο να κηρύξει εαυτό αναρμόδιο να απαντήσει στα προδικαστικά ερωτήματα που υπέβαλαν το Administratīvā rajona tiesa (διοικητικό πρωτοδικείο, Λεττονία) και το Administratīvā apgabaltiesa (διοικητικό εφετείο, Λεττονία).

85. Επικουρικώς, για την περίπτωση που το Δικαστήριο δεν κηρύξει εαυτό αναρμόδιο, προτείνω να απαντήσει στα προδικαστικά ερωτήματα ως εξής:

- 1) Οντότητα της οποίας οι δραστηριότητες συνίστανται σε έρευνα και εκπαίδευση μπορεί να χαρακτηριστεί «οργανισμός έρευνας και διάδοσης γνώσεων», κατά την έννοια του άρθρου 2, σημείο 83, του κανονισμού (ΕΕ) 651/2014 της Επιτροπής, της 17ης Ιουνίου 2014, για την κήρυξη ορισμένων κατηγοριών ενισχύσεων ως συμβατών με την εσωτερική αγορά κατ' εφαρμογή των άρθρων 107 και 108 [ΣΛΕΕ], εάν μία από τις κύριες δραστηριότητές της είναι η διεξαγωγή ανεξάρτητης έρευνας, έχουσα τουλάχιστον εν μέρει μη οικονομικό χαρακτήρα, ακόμη και αν ορισμένες από τις δραστηριότητες της οντότητας έχουν οικονομικό χαρακτήρα, ή, με άλλα λόγια, ακόμη και αν μέρος των εσόδων της προέρχεται από την παροχή υπηρεσιών έναντι αμοιβής.
- 2) Η αναλογία χρηματοδότησης από οικονομικές και μη οικονομικές δραστηριότητες δεν ασκεί επιρροή κατά την εξακρίβωση του κατά πόσον η οντότητα είναι «οργανισμός έρευνας και διάδοσης γνώσεων» κατά το άρθρο 2, σημείο 83, του κανονισμού 651/2014.